

O'ZBEKISTONNING MADANIY-TARIXIY MEROS OBYEKTLLARI VIRTUAL TURIZM VOSITASIDA OMMALASHTIRISH YO'LLARI

Boltaboyev Dilshodjon

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

ilmiy rahbar

Hamitov Mubin

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston tarixiy va madaniy meros obyektlarini virtual turizm vositalari yordamida keng auditoriyaga tanishtirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Virtual ekskursiyalar va interaktiv platformalar madaniy merosni saqlash va ommalashtirishda samarali vosita hisoblanadi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, madaniy meros, tarixiy ob'ektlar, virtual turizm, interaktiv ekskursiya.

Kirish

O'zbekiston boy tarixiy va madaniy merosga ega mamlakatdir. Samarqand, Buxoro, Xiva kabi shaharlar dunyoga mashhur yodgorliklarga ega. Biroq, barcha hududlarga jismoniy sayyohlik bilan yetib borish har doim ham mumkin emas. Shu sababli virtual turizm texnologiyalari tarixiy yodgorliklarni keng auditoriyaga tanishtirish imkonini beradi. Virtual ekskursiyalar, 3D modellash va mobil ilovalar yordamida foydalanuvchilar istalgan joydan tarixiy ob'ektlar bilan tanishishi mumkin.

Virtual turizm orqali sayyohlar O'zbekistonning tarixiy ob'ektlarini interaktiv tarzda o'rganish imkoniga ega. Masalan, Registon majmuasi, Buxorodagi Ark qal'asi yoki Xivadagi Ichan-Qal'a kabi yodgorliklar 3D formatda ko'rish va ularni o'rganish mumkin. Bu nafaqat sayyohlikni rivojlantiradi, balki tarixiy yodgorliklarni saqlashga yordam beradi. Shu bilan birga, virtual turizm o'quv jarayonida ham qo'llanilishi mumkin, bu esa talabalarning tarixiy bilimlarini oshirishga xizmat qiladi. Virtual ekskursiyalar mahalliy aholining madaniy merosga bo'lgan qiziqishini oshirishga yordam beradi va turizm sohasida qo'shimcha daromad manbai yaratadi. Zamonaviy texnologiyalar bilan tarixiy ob'ektlarni raqamli formatda namoyish qilish, ularni kelajak avlodga yetkazish imkonini kengaytiradi. Virtual turizm O'zbekiston madaniy merosini ommalashtirishda yangi imkoniyatlar yaratadi. Misol uchun, foydalanuvchilar smartfon yoki kompyuter orqali Registon majmuasi, Buxoro Ark qal'asi, Samarqanddagi Shohizinda maqbaralari yoki Xivadagi Ichan-Qal'ani 3D formatda ko'rishlari mumkin. Ushbu format sayyohga binolar ichiga kirib, ularning detallari bilan tanishish imkonini beradi. Shuningdek, interaktiv ekskursiyalar davomida tarixiy ma'lumotlar, videolar va

animatsiyalar yordamida tushuntiriladi, bu esa tarixiy bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Virtual turizmning yana bir afzalligi — geografik cheklovlarni bartaraf etishdir. Har qanday hududda yashovchi odamlar mamlakatimizning eng chekka qismidagi tarixiy ob'ektlar bilan tanishishi mumkin. Bu nafaqat mahalliy, balki xorijiy sayyohlarni ham jalb qilish imkonini oshiradi.

Shuningdek, virtual turizm ta'lim jarayonida ham qo'llanilishi mumkin. O'quvchilar va talabalar tarixiy ob'ektlarni interaktiv tarzda o'rganib, darslikdagi bilimlarni amalda mustahkamlashadi. Virtual ekskursiyalar orqali ular arxitektura, san'at va tarixiy hodisalarni yaxshiroq tushunadi.

Bundan tashqari, virtual turizm madaniy merosni saqlash va muhofaza qilishda ham yordam beradi. Ko'plab tarixiy ob'ektlar vaqt o'tishi bilan buzilishi yoki tabiiy ofatlar ta'sirida zarar ko'rishi mumkin. Virtual platformalar orqali ular raqamli formatda saqlanadi va kelajak avlod uchun namoyish qilinadi. Shu yo'l bilan haqiqiy ob'ektlarga ortiqcha yuk tushmaydi va ularning holati saqlanadi.

Virtual turizm shuningdek, interaktiv o'yinlar va viktorinalar orqali madaniy merosni yanada qiziqarli tarzda ommalashtirish imkonini beradi. Masalan, foydalanuvchilar tarixiy ob'ektlar ichida "skanerlash" yoki "topshiriqlar bajarish" orqali ma'lumotlarni o'rganadi. Bu yosh avlodni tarixga qiziqtirish va ularning diqqatini jamlashda samarali usuldir.

Shuningdek, virtual turizm ijtimoiy tarmoqlar bilan integratsiya qilinishi mumkin. Foydalanuvchilar o'zlari ko'rgan tarixiy ob'ektlar, ekskursiyalar va virtual sayohat tajribalarini do'stlari bilan bo'lishadi. Bu esa mamlakatimiz madaniy merosini global auditoriyaga yetkazishga xizmat qiladi.

Virtual turizm orqali madaniy tadbirlar, ko'rgazmalar va festival tadbirlari ham onlayn tarzda o'tkazilishi mumkin. Masalan, xalq hunarmandchiligi ko'rgazmalari yoki tarixiy kiyimlar taqdimotini raqamli platformalarda namoyish etish orqali keng auditoriya jalb qilinadi. Shu bilan birga, bu turizmni rivojlantirish va iqtisodiy foyda olish imkoniyatini oshiradi. Virtual turizmning yana bir muhim jihati — u tarixiy ob'ektlarni 3D formatida tiklash imkonini beradi. Masalan, qadimiy madrasalar, minoralar va saroylar avvalgi ko'rinishi bilan raqamli platformalarda jonlantiriladi. Bu foydalanuvchilarga ob'ektlarni har tomonlama ko'rish va o'rganish imkonini beradi. Shu bilan birga, tarixiy binolarning real holati bilan solishtirish orqali ularning saqlanishi va restavratsiyasi bo'yicha tadqiqotlar ham olib borish mumkin.

Virtual ekskursiyalar bilan bir qatorda, audioyozuvlar va interaktiv ma'lumotlar ham qo'llaniladi. Masalan, foydalanuvchi har bir xona yoki binoni "bosganida" uning tarixi, arxitekturasi va unda sodir bo'lgan voqealar haqida ma'lumot oladi. Bu nafaqat bilimni oshiradi, balki sayyohlarning qiziqishini

uyg'otadi. Virtual turizmning rivojlanishi bilan birga, sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalardan foydalanish O'zbekiston madaniy merosini yanada kengroq auditoriyaga etkazishga imkon yaratmoqda. Masalan, 3D skanerlash va modellash texnologiyalari yordamida tarixiy binolar, muzey eksponatlari va arxeologik yodgorliklar virtual muhitda to'liq ko'rinishda taqdim etilishi mumkin. Bu esa foydalanuvchilarga ob'yektni turli burchaklardan o'rganish, detal va arxitektura xususiyatlarini yaqindan ko'rish imkonini beradi. Shu tariqa, virtual sayohat nafaqat vizual, balki ilmiy va o'quv tajribasini ham boyitadi.

Shuningdek, virtual ekskursiyalarni interaktiv o'yin elementlari bilan boyitish sayyohlar, ayniqsa yoshlar uchun qiziqarli va jalb qiluvchi bo'ladi. Masalan, foydalanuvchi tarixiy voqealarni qayta yaratish, viktorina va topshiriqlar orqali ma'lumotlarni mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu metod madaniy merosni o'rganish jarayonini ko'proq interaktiv va didaktik qiladi, yosh avlodni tarix va madaniyatga qiziqtiradi.

Shuningdek, virtual turizm yordamida O'zbekistonning kam tanilgan hududlari va ob'yektlarini ham ommalashtirish mumkin. Ko'plab tarixiy yodgorliklar chekka hududlarda joylashgani sababli, sayyohlar ularni real tashrif bilan ko'rishga imkon topa olmaydi. Virtual turlar orqali bunday ob'yektlar global auditoriyaga tanitilishi va ularning tarixiy ahamiyati kengaytirilishi mumkin. Bu esa mamlakatning turizm salohiyatini oshirish va hududiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, mobil ilovalar va onlayn platformalar orqali virtual turlarni targ'ib qilish, foydalanuvchi statistikasi va qiziqishlariga asoslangan individual tavsiyalar berish imkonini yaratadi. Bu esa marketing va kommunikatsiya strategiyalarini yanada samarali qiladi va madaniy merosni kengroq ommaga yetkazishga xizmat qiladi.

Shuningdek, virtual turizm ta'lim sohasida ham samarali qo'llanilishi mumkin. Maktab va universitetlar o'quvchilari tarixiy ob'yektlarni virtual tarzda o'rganish orqali tarixiy bilimlarni amaliy tajriba bilan mustahkamlashadi. Bu metod an'anaviy darslardan ko'ra ko'proq interaktiv va qiziqarli hisoblanadi.

Global tajriba shuni ko'rsatadiki, VR va AR texnologiyalari yordamida tashkil etilgan virtual turlar sayyohlarning qiziqishini oshirib, ularni haqiqiy sayohatga undaydi. Shu bilan birga, chekka hududlarda yashovchi yoki jismoniy imkoniyati cheklangan odamlar ham madaniy merosdan bahramand bo'lishadi.

Virtual turizm orqali O'zbekistonning madaniy-tarixiy merosini targ'ib qilish milliy brend yaratish va xalqaro miqyosda e'tirofga erishish imkonini ham beradi. Masalan, UNESCO ro'yxatidagi ob'yektlarni virtual tarzda

ommalashtirish orqali mamlakatimizning tarixiy va madaniy ob'yektlari butun dunyoga tanitiladi. Virtual turizmning yana bir afzalligi — bu tarixiy ob'yektlarni saqlash va muhofaza qilishga yordam berishi. Masalan, qadimiy binolar va yodgorliklar vaqt o'tishi bilan tabiiy sharoitlar, iqlim o'zgarishi yoki inson omili tufayli shikastlanishi mumkin. Virtual ekskursiyalar orqali odamlar ularni real tashrif buyurmasdan ko'rishi mumkin, bu esa ob'yektlarga ortiqcha yuk tushmasligini ta'minlaydi. Shu tariqa, raqamli turlar nafaqat bilim berish, balki madaniy merosni asrash vositasi sifatida ham ishlatiladi.

Shuningdek, virtual turizm iqtisodiy jihatdan ham foydali. Real sayyohlik safarlari uchun xarajat qilinadigan vaqt, transport va boshqa resurslar tejalanadi. Bu ayniqsa chekka hududlarda yashovchi yoki uzoq joylarda joylashgan tarixiy ob'yektlarni targ'ib qilishda muhimdir. Virtual turizm orqali ko'proq odamlar ob'yektlar bilan tanishishi mumkin, bu esa mamlakatning turizm sohasini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, interaktiv elementlar yordamida sayyohlar o'z tajribasini individual tarzda shakllantira oladi. Masalan, foydalanuvchi turli davrlar yoki tarixiy voqealarni tanlab, ob'yektlarning qanday o'zgarganini ko'rishi mumkin. Bu metod tarixiy bilimni chuqurlashtiradi va sayyohlar uchun qiziqarli tajriba yaratadi.

Virtual turizmning yanada samarali bo'lishi uchun uni ta'lim va madaniyat sohalari bilan integratsiya qilish muhimdir. Masalan, maktab va oliy ta'lim muassasalari uchun maxsus virtual ekskursiyalar ishlab chiqish, interaktiv testlar va topshiriqlar bilan birlashtirish orqali o'quv jarayonini boyitish mumkin. Bu yosh avlodni madaniy merosga qiziqtirish va tarixiy tafakkurini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Shuningdek, virtual turizm orqali xalqaro hamkorlikni rivojlantirish imkoniyati mavjud. O'zbekistonning tarixiy va madaniy ob'yektlari virtual platformalarda namoyish qilinsa, chet el mutaxassislari va sayyohlar bilan o'zaro almashinuv va tajriba bo'lishish mumkin. Bu mamlakatning madaniy diplomatiyasini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi.

Xulosa qilib aytganda, virtual turizm O'zbekistonning madaniy-tarixiy merosini keng auditoriyaga yetkazish, yosh avlodni tarixiy bilimlar bilan tanishtirish, sayyohlikni rivojlantirish va madaniy merosni muhofaza qilishda samarali vosita hisoblanadi.

Xulosa:

Virtual turizm O'zbekiston tarixiy merosini ommalashtirishda samarali vosita hisoblanadi. Shu orqali nafaqat xorijiy, balki mahalliy auditoriyaga ham tarixiy ob'yektlar tanishtiriladi. Tavsiya etiladiki, davlat va xususiy sektor hamkorligi kuchaytirilsin, interaktiv platformalar yaratilsin va virtual ekskursiyalar ta'lim jarayonida qo'llanilsin. Bu nafaqat sayyohlikni rivojlantiradi, balki madaniy

merosni saqlash va kelajak avlodga yetkazishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xolmatov, B.B. O'zbekistonning madaniy merosi va turizmni rivojlantirish. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019, 45–70-betlar.
2. Karimov, S.R. Virtual turizm: texnologiyalar va imkoniyatlar. Samarqand: Zarafshon, 2020, 30–55-betlar.
3. Yo'ldoshev, A.A. Tarixiy ob'yektlarni raqamli platformalarda targ'ib qilish. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2021, 50–75-betlar.
4. Qodirova, N.M. Interaktiv turizm va madaniy meros. Buxoro: Fan va innovatsiya, 2020, 20–45-betlar.
5. Abdullayeva, D.Q. Turizm va virtual ekskursiyalar. Toshkent: Tibbiyot va menejment, 2022, 15–40-betlar.
6. Ismoilov, T.S. Raqamli texnologiyalar yordamida madaniy merosni saqlash. Samarqand: O'zbekiston nashriyoti, 2021, 35–60-betlar.
7. Tursunov, L.M. Virtual turizm va xalqaro tajribalar. Toshkent: Fan va texnologiya, 2022, 25–50-betlar.